

Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 25

Zagreb 1999.

Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje — 25. knjiga (1999. god.) — posvećene su znanstvenici Dragici Malić o šezdeset petoj obljetnici života i četrdesetj obljetnici znanstvenoga rada i djelatnosti u Institutu. Središnji dio znanstvenoga interesa dr. Dragice Malić istraživanja su povijesti hrvatskoga jezika, posebno rukopisnih djela 13. do 16. stoljeća, a njezini se radovi odnose i na povijesnu leksikografiju, te na suvremeni hrvatski jezik.

Ovaj je broj *Rasprava* uredila dr. Milica Mihaljević, a objavljena su dvadeset tri znanstvena rada. Autorice L. Hudeček, B. Tafra i M. Horvat u prvim trima radovima pišu životopis, te o jezikoslovnom putu i bibliografiji radova Dragice Malić. Nakon uvodnih slijede znanstveni i stručni radovi. Danijel Alerić analizira problem imena predjela Turopolja. U radu Krešimira Blaževca i Nade Vajs *Sinonimija i jednojezični rječnik* raspravlja se o različitim vrstama sinonimije s teoretskoga gledišta te o leksičkom značenju i primarnoj ulozi konteksta (korpus) u segmentiranju značenjskih nijansi. Željka Brlobaš piše o glavnim fonološkim i morfološkim obilježjima kajkavskoga govora Repušnice. U radu *Mesićeve filološke teme* Stjepan Damjanović analizira tri prinosa povjesničara Matije Mesića hrvatskoj filologiji (riječ je o tekstovima Život sv. Ćirila i Metoda, Služba sv. Ćirila i Metoda i o prvom izdanju Poljičkoga statuta). Darija Gabrić-Bagarić u članku razmatra rubne zapise u rukopisnoj Bibliji Bartola Kašića s obzirom na podrijetlo riječi koje se nalaze na margini i s obzirom na razloge zbog kojih su rubni zapisi uneseni. Eduard Hercigonja članak je posvetio opisu i problemima funkcioniranja dvojine kao elementa gramatičke kategorije broja u jeziku Petrisova zbornika (1468), te uporabi dvojine u pravnim tekstovima (primjeri iz 'Acta croatica'). *Kondicional u zografskom četveroevandlju* rad je Marijane Horvat u kojem autorica obrađuje kondicional kao složeni glagolski oblik za izražavanje pogodbenosti i poželjnosti, s osobitim osvrtom na tvorbu i uporabu u rečenici. Autori Ivana Kur-

tović i Petar Šimunović u članku *Fonološki sustav govora Krilo Jesenica* iznose fonološki opis i sadašnje stanje uspoređuju sa stanjem u 15. stoljeću (Poljički statut) i početkom 20. stoljeća (etnološko-lingvistička analiza F. Ivaniševića). *Jat u kajkavštini* članak je Mije Lončarića i Vesne Zečević u kojem se donosi pretpostavka o fonetskoj vrijednosti *jata* u praslavenskom jeziku i pokazuje razvitak u kajkavštini. Iva Lukežić u radu rekonstruira razvoj oblika prezenta i imperativa u čakavskom narječju. U članku *Nekoliko pabiraka iz hrvatskoglagoljskih kodeksa* Milan Mihaljević opisuje nove primjere zanimljivih pogrešaka, rijetkih i neobičnih oblika koji su rezultat usputnoga »pabirčenja« po hrvatskoglagoljskim kodeksima. Rad Milice Mihaljević *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* prilog je proučavanju hrvatskoga internetskoga nazivlja koje se uspoređuje s hrvatskim računalnim nazivljem nastalim prije masovne pojave interneta u Hrvatskoj, a u nekim se slučajevima uspoređuje i s odgovarajućim slovenskim nazivljem. Anica Nazor u svojem članku predlaže da Transit svetoga Jerolima i ostale knjige tiskane glagoljicom u Senju 1507. i 1508. godine udu u korpus izvora Hrvatskoga rječnika do Marulića i njegovih suvremenika. U radu *Gradišćanskohrvatske propovijedi iz Martinova Brijega (Pannonhalma)* István Nyomárkay analizira jednu propovijed iz zbirke gradišćanskohrvatskih propovijedi nastalih početkom 19. stoljeća. Mirko Peti u članku *Što subjekt i predikat znače* opisuje semantički aspekt odnosa subjekta i predikata. U *Etimološkim prinosima (16–20)* Valentin Putanec piše o postanku riječi *kolodvor* u Hrvata i Slovenaca, o etimologiji raguzeizma *parlabuč*, o etimologiji hrvatske riječi *šljunak*, zatim o etimologiji hrvatskoga regionalizma *tajka* 'rub, zarub, porub' i na kraju o etimologiji hrvatskih i slovenskih riječi *žohar* i *šohar* i prezimena *Žohar (Šohar)* i *Žoher (Šoher)*. Ljiljana Šarić u članku istražuje i opisuje dativ smjera u hrvatskom jeziku (u usporedbi s drugim slavenskim jezicima). U svom prilogu Pavao Tekavčić ana-

lizira izbor morfosintaktički neadaptiranih latinskih elemenata (literarni i drugi citati, stalne formule i izrazi, pojedine riječi) u tekstovima povjesničarke umjetnosti i književnice Željke Čorak. Autorice Marija Turk i Helena Pavletić u radu *Posrednički jezici u kalkiranju* razmatraju teškoće vezane uz identifikaciju i ulogu posredničkih jezika i prezentiraju primjere prevedenica u hrvatskom jeziku vezane uz

posredničke jezike. Marija Znika u radu analizira posvojne i odnosne pridjeve i predlaže njihovu podjelu na podrazrede.

Radovi s područja opće lingvistike, povijesti jezika, dijalektologije, terminologije, onomastike, semantike, stilistike, leksikologije, teorije jezika u kontaktu i etimologije objavljeni u dvadeset petoj knjizi *Rasprava* vrijedan su doprinos jezikoslovnim promišljanjima.

Željka Brlobaš

Cornell Working Papers in Linguistics

Volume 17: Romance Philology

Aaron Lawson, Carol Rosen and Devon Strolovitch (Eds.) Cornell University, Ithaca 1999. — 196 str.

Publikacija koju ovdje ukratko prikazujemo djelo je četrnaestero američkih romanista (*students of Romance Linguistics*, nepaginirani predgovor). To je antologija 29 kratkih tekstova iz romanskoga srednjovjekovlja (1200–1400. g.), u kojoj su zastupljeni svi romanski jezici, osim dakako rumunjskoga, kojega su prvi tekstovi kasniji (a šteta je da nema sardskoga, jer sardskih tekstova u navedenom razdoblju već ima); od zapada prema istoku to su portugalski, galicijski, španjolski, gaskonjski, katalonski, provansalski, retoromanski (poznati interlinearni tekst *Afunda nos des time*), talijanski (dijalekti) i dalmatski (jedan trogirski ugovor iz 1359. i zadarsko pismo iz 1397). Antologija se dijeli na pet tematskih područja: »Vjera i mudrost«, »Ljubavna lirika i ljubavni bestijariji«, »Još o životinjama«, »Vlasništvo i transakcije« [administrativno-pravni tekstovi] i »Liječenje i traktati«. Svako se poglavlje sastoji od filološkog uvoda, teksta, komentara, literature i engleskog prijevoda. Autori ističu da su odabrali srednji put, izbjegavajući s jedne strane najstarije i dobro proučene, a s druge pak strane neobjavljene tekstove. Razmjerno je mnogo (5) tekstova u hebrejskom pismu (dakako, s transliteracijom). Sve je tu kratko i svedeno na bitno, samo je bibliografija vrlo neujednačena, od maksimuma od 32 naslova (za jedan španjolski prijevod iz B. Latinija) do minimuma od samo *jednog* naslova (i to iz g. 1841!) (za jedan bestijarij Ph. de Tauna). Treba upozoriti na neke očite pogreške: 1) katal. *ullades* nema nikakve veze s lat. ULULARE »howl, yell« odn. »songs«, nego je izvedenica od kat. *ull* (<

OCULU) i znači »pogledi« (v. REW 6038); 2) u spomenutom trogirskom ugovoru, u pasusu gdje se nabraja žito i razno zrnje, stoji i *suocivica*, očito hrv. *sočivica*, dok autor to prevodi »probably 'dried oats'« i vidi u tome složenicu od hrvatskoga *suho* i romanskoga *civata*, iako je jasno da je to izvedenica sufiksom *-ica* od osnove *sočivo*; 3) u istom odlomku stoji i riječ *sumisića*, prevedena kao »some kind of dried grain« i protumačena također kao složenica od hrv. *suho* i *misića*, od **micata* (u vezi s MICA »crumb, bit, morsel«), što je naprosto nemoguće; 4) u zadarskom pismu iz 1397. riječi *Pare me charisimu* prevedene su kao »It seems important to me«, bez obzira na neposredni nastavak *facuve asaviri* 'obavještavam vas', 'dajem vam na znanje' (usp. starotal. *facciovi sapere* ili sl.); a kako je potpisan *Vostiru fiol*, mnogo je vjerojatnije da prve tri riječi znače 'Oče moj predragi'.

Ima i drugih propusta a dakako i nešto tiskarskih pogrešaka koje međutim neće izazivati zabunu. Sve se to može ispraviti u — poželjnim — daljnjim izdanjima.

Antologija *Cornell Working Papers in Linguistics*, zahvaljujući raznovrsnosti tekstova nije zamorna nego lako »prohodna«, tipa »za svakoga ponešto« ili, s inverzijom poznate latinske izreke, *multa, non multum*, po načelu »više raznorodnih tekstova s kraćim odlomcima«, pa donekle podsjeća na Rohlfsov *Sermo Vulgaris Latinus*. Izvjesna ležernost, katkada čak i površnost, neće bitno umanjiti vrijednost te publikacije, koja će bez sumnje dobro poslužiti romanistima za prvu orijentaciju.

Pavao Tekavčić

Zbornik *Europäische Phraseologie im Vergleich*

Gemeinsames Erbe und kulturelle Vielfalt, Bochum, 1998.

U Grazu i Leibnizu je od 14. do 18. rujna 1995. održan znanstveni skup posvećen kontrastivnom proučavanju europske frazeologije pri čemu je akcent stavljen na zajedničko nasljeđe, na podudarnosti, zajedničke izvore europske frazeologije, s jedne strane, i frazeološku raznolikost uvjetovanu kulturološkim faktorima, te različitim putovima razvoja pojedinih jezika, s druge. Skup je organizirao *Europhras*, asocijacija koja okuplja frazeologe, predstavnike različitih europskih jezika¹. 59 referata s toga skupa objavljeno je u zborniku *Europäische Phraseologie im Vergleich: Gemeinsames Erbe und kulturelle Vielfalt*, koji je izašao u Bochumu 1998. godine (Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer; 821 str.). Urednik je Wolfgang Eismann, predsjednik *Europhrasa*. Tekstovi su napisani na njemačkom i engleskom jeziku.

Uvodni je članak, posvećen osnovnim problemima kontrastivne frazeologije, napisao sam urednik, **Wolfgang Eismann** (Graz). On ih dijeli na dvije skupine: prva se bavi frazeologijom kao lingvističkom disciplinom, dok druga govori o preklapanju frazeologije i nekih drugih disciplina (npr. semiotike, književnosti, paremiologije itd.).

U ovom ću kratkom prikazu samo naznačiti teme kojima se bave ostali autori u svojim člancima:

- **Anatol Aksamitaŭ** (Minsk): analiza mikropolja »luckasta, nespretna osoba« u bjeloruskom, njemačkom i engleskom jeziku
- **Alexander Bierich** (Mannheim / Heidelberg): frazeosemantičko polje »prijevarena, obmana« u slavenskim jezicima
- **Natalija Bragina** (Moskva): leksička kolokacija, diskurs, leksikografska obrada
- **Marianne Büchler** (Graz): kontrastivna analiza ruskih i talijanskih frazema sa zoonimom
- **Harald Burger** (Zürich): metodološka pitanja historijske frazeologije
- **František Čermák** (Prag): somatska frazeologija, veza frazema i geste
- **Christoph Chlosta** (Essen): utjecaj ruskih poslovice i frazema na Nijemce koji su živjeli u Rusiji
- **Peter Deutschmann / Herwig Höller** (Graz): upotreba frazema na internetu (»Usenet«)
- **Dmitrij Dobrovoljskij** (Moskva): odnos kvaziuniverzalnih i individualnih značajki u frazeologiji (kognitivni aspekt)
- **Peter Đurčo** (Bratislava): eksperiment kojim se pokušalo saznati postoji li općeprihvaćeno frazeološko značenje ili dolazi do individualnih značenjskih otklona
- **Rainer Eckert** (Greifswald): osobitosti litavske i letonske frazeologije
- **Adile Emirova** (Simferopolj): kontrastivna analiza ruskih i krimskotatarskih frazema s komponentom »glava«
- **Stefan Etinger** (Augsburg): neke frazeodidaktičke sugestije o učenju frazema u materinskom i stranom jeziku
- **Csaba Földes** (Szeged): utjecaj mađarskog jezika na frazeologiju njemačke manjine u Mađarskoj
- **Vladimir G. Gak** (Moskva): biblijski frazemi u ruskom i francuskom jeziku
- **Gertrud Gréciano** (Strasbourg): uspoređivanje europske frazeologije
- **Peter Grzybek** (Graz): komparativno i interkulturalno proučavanje frazeologije i paremiologije
- **Kurt Günther** (Berlin): o terminima leksem, frazem, tekstem, frazeotekstem
- **Annelies Häcki Buhofer** (Basel): razlike u frazeološkom značenju frazema u visokonjemačkom i njemačkom u Švicarskoj
- **Regina Hessky / Bertalan Iker** (Budimpešta): frazeološki podaci u dvojezičnim rječnicima
- **Wernfried Hofmeister** (Graz): učinak poslovice u verbalnoj komunikaciji

1 Uz *Europhras* djeluje još i Komisija za slavensku frazeologiju pri Međunarodnom slavističkom komitetu (predsjednik Komisije je prof. dr. Josip Matešić), koja je uglavnom orijentirana na frazeologiju slavenskih jezika. Gotovo svake godine organizira se znanstveni skup posvećen nekoj od frazeoloških tema.

- **Herbert J. Holzinger** (Valencia): učenje njemačke frazeologije u španjolskoj govornoj sredini
- **Susanne Hose** (Bautzen): funkcioniranje lužičkosrpskih klišeja u kontekstu etničkih stereotipa
- **Anatolij Ivčenko** (Harkov): poimanje i evaluacija Židova u zapadno- i istočno-slavonskoj frazeologiji
- **Tamás Kispál** (Szeged): biblijske poslovice u njemačkom i mađarskom jeziku
- **Anna P. Klimenko** (Minsk): frazeološki binomi u asocijativnim eksperimentima
- **Moisej M. Kopylenko** (Alma-Ata): osnovni principi kontrastivnih frazeoloških studija
- **Jarmo Korhonen** (Helsinki): o prevodenju glagolskih frazema u kriminalističkim serijama (na materijalu njemačke i finske frazeologije)
- **Larisa Ja. Kostjučuk** (Pskov): ruska frazeologija u usporedbi s idiomatikom srodnih i nesrodnih jezika
- **Erika Kržišnik** (Ljubljana): o potencijalnoj frazeološkoj produktivnosti
- **Anke Levin–Steinmann** (Leipzig): frazeološki aspekt prijevoda pripovijedaka M. M. Zoščenka na njemački i poljski
- **Željka Matulina** (Zadar): poslovice u dalmatinskim novinama
- **Carmen Mellado** (Santiago de Compostella): strukturni modeli njemačke i španjolske somatske frazeologije
- **Antica Menac** (Zagreb): frazeološki antonimi u europskim jezicima
- **Wolfgang Mieder** (Burlington, VT): poslovice u hladnoratnoj političkoj karikaturi
- **Elena Mitschri** (Sofija): frazeološki modeli sa psiholingvističkog aspekta
- **Jozef Mlacek** (Bratislava): frazeološka ekvivalentnost i frazeološka varijantnost
- **Valerij M. Mokienko** (St. Peterburg / Greifswald): divergentni i konvergentni procesi u frazeološkom sustavu europskih jezika
- **Pavica Mrazović** (Novi Sad): frazeološki aspekt prevodenja književnih tekstova s njemačkog na srpski jezik
- **Annette Muschner** (Potsdam / Berlin): o motivima zbog kojih se u novinskim tekstovima upotrebljavaju frazemi
- **Elena K. Nikolaeva** (St. Peterburg): odraz poljske mitologije u poredbenoj frazeologiji
- **Ingeborg Ohnheiser** (Innsbruck): o odnosu tvorbe riječi i frazeologije
- **Gyula Paczolay** (Veszprém): 106 najpoznatijih europskih poslovice (potvrđenih u najmanje 28 od 55 europskih jezika)
- **Christine Palm Meister** (Uppsala): o mogućnosti pravilnog određivanja značenja doslovno prevedenih švedskih frazema na njemački jezik
- **Jürgen Petermann** (Mannheim): kontrastivno proučavanje slovenske i hrvatske frazeologije i potencijalni utjecaj njemačke frazeologije na njih
- **Heinrich Pfandl** (Graz): tipologija intertekstualnih izvora u suvremenom ruskom urbanom argou
- **Elisabeth Piirainen** (Steinfurt): dva tipa metafora u jednom donjonjemačkom dijalektu
- **Klaus Dieter Pilz** (Bochum): žena u njemačkim poslovicama
- **Ivo Pranjković** (Zagreb): okazionalna upotreba hrvatskih frazema i poslovice u aforizmima
- **Tilmann Reuther** (Klagenfurt): njemački glagoli postojanja i njihove kolokacije
- **Annely Rothkegel** (Hannover): upotreba frazema u tekstu kao doprinos njegovoj koherenciji
- **Ingrid Schellbach–Kopra** (München): etnonomi i etnostereotipi u finskoj frazeologiji
- **Danica Škara** (Zadar): o strukturi engleskih, talijanskih i hrvatskih poslovice
- **Ljudmila I. Stepanova** (Olomouc / St. Peterburg): internacionalni frazemi u ruskom i češkom jeziku
- **Adam Suprun** (Minsk): o polapskoj frazeologiji
- **Veronika N. Telija** (Moskva): metodološki aspekti frazeologije kao kulturološkog znaka
- **Jože Toporišič** (Ljubljana): slovenska frazeologija sa strukturom nezavisnoga skupa riječi (i sličnom) u usporedbi s njemačkom i talijanskom frazeologijom
- **Anna Tóthné Litovkina**: koliko poslovice i koje poznaju mađarska djeca i adolescenti

Zbornik posvećen kontrastivnom proučavanju europske frazeologije sadrži izuzetno zanimljive priloge, pa je stoga interesantan u prvom redu frazeolozima i paremiolozima, ali i

drugim lingvistima kojima je želja proširiti vidokruge i upoznati se s novijim jezičnim disciplinama.

Željka Fink

Language and Gender

A Reader

edited by Jennifer Coates

Blackwell Publishers, Oxford 1998., XXI + 518 str.

Language and Gender je čitanka koja, kako njezina urednica kaže u svojem glavnom Uvodu, ima dva glavna cilja: upoznati čitateljice i čitatelje s glavnim temama u području proučavanja složenog suodnosa između jezika i roda te omogućiti relativno lagan pristup odabranim ključnim radovima iz toga područja. Trideset i dva članka sabrana u njoj objavljuju su u časopisima i zbornicima od sredine sedamdesetih (najstariji je napisan 1977. godine) do druge polovice devedesetih godina; mnogi se među njima smatraju klasičnima, i to ne samo u feminističkoj kritici jezika, poput, primjerice, teksta Susan Gal o jezičnim promjenama i rod-nim ulogama u njemačko-madarskom bilingvnom gradiću u istočnoj Austriji, ili studije o pristojnosti muškaraca i žena Penelope Brown, a mnogi drugi, zbog svojih inovativnih pristupa koji su imali dubok utjecaj na sociolingvistik-u u cijelosti, zaslužuju da to postanu. Neke su od radova njihove autorice i autori pregledali i preradili za ovo izdanje, dok je jedan članak napisan posebno za njega. Odabrani tekstovi osiguravaju dobar pregled raznolikih teorijskih i metodologijskih pristupa, ne ograničavajući se samo na engleska govorna područja, nego oslikavajući jezične rodne razlike u nekoliko različitih (neeuropskih) jezika i kultura (u japanskom, jeziku *yanyuwa* iz Australije i jeziku *tzeltal* iz Meksika). Dobne su razlike također uzete u obzir, pa nekoliko tekstova istražuje rodne razlike u jezičnom ponašanju djece i adolescenata, u međusobnoj komunikaciji i u jezičnoj interakciji s roditeljima, a uključeni su i tekstovi koji govore o inovativnosti i konzervativnosti jezika crnkinja u seoskim područjima današnjeg američkog Juga.

Između ostalih, u čitanci su zastupljeni radovi poznatih jezikoslovaca, uglavnom sociolingvisti, poput: Petera Trudgilla, Penelope Eckert, Penelope Brown, Susan Gal, Deborah Cameron, Candace West i Dona H. Zimmermana, Deborah Tannen, Sally McConnell-Ginet, same urednice Jennifer Coates i mnogih drugih.

Radovi su tematski grupirani tako da je cijela čitanka podijeljena na osam dijelova: rodne razlike u izgovoru i gramatici; rodne razlike u konverzaciji; konverzacijska prevlast u miješanom (žensko-muškom) razgovoru; razgovor osoba istog spola (uključeni su i žensko-ženski i muško-muški razgovori); ženski govor u domeni javnosti; teorijske rasprave (1): rod ili moć; teorijske rasprave (2): razlika ili prevlast; te posljednji dio — pogled u budućnost. Na početku svakoga dijela urednica je napisala kraći uvod u kojem predstavlja radove koji slijede, smješta ih u širi kontekst i upozorava na pitanja i probleme tematski povezane s njima, a na kraju svakog uvoda nalazi se popis preporučene literature za dublje upoznavanje predstavljene problematike.

Kao posebno interesantan istaknula bih zajednički rad Janet Bing i Victorije Bergvall pod naslovom »*The Question of Questions: Beyond Binary Thinking*« u kojem autorice preispituju simplicistički binarni rodni model na kojem se zasniva većina kako teorijskih tako i empirijskih istraživanja, pa i radovi zastupljeni u ovoj čitanci. Njihova kritika polazi od činjenice da se kategorija roda u sociolingvistici upotrebljava kao kompaktna nejezična varijabla, kao da je podjela ljudskih bića na dvije potkategorije — žene i muškarce — izvjesna i neproblematična. Takav pristup samo ojačava tu polarizaciju, smatraju Bing & Bergvall, zalažući se za istraživanja koja će pokazati kompleksnost kategorije roda, dovesti u pitanje muškost i ženskost kao strogo odvojene potkategorije i ostvariti pomak od binarnoga mišljenja prema prihvaćanju veće rodne različitosti (jer takav pristup podrazumijeva postojanje više od dvaju rodova, što je uostalom dobro posvjedočena realnost u nekim neeuropskim civilizacijama), odnosno sličnosti ljudskih bića (jer ističe da su razlike među ženama i muškarcima općenito, a to znači i u jezičnom ponašanju, prenaplašene i stereotipizirane, dok su sličnosti, iako kvanti-

tativno brojnije a kvalitativno značajnije, zanemarene ili negirane).

Vjerujem da će tako obuhvatan i jedinstven skup radova, obogaćen iscrpnim bibliografskim

podacima, biti poticajno štivo svakomu tko se zanima za ovo uzbudljivo područje sociolingvističke.

Mislava Bertoša

The Feminist Critique of Language

A Reader edited, with an introduction by Deborah Cameron

Routledge, London — New York, 1998. (2., promijenjeno izdanje), 384 str.

Drugo se izdanje čitanke *The Feminist Critique of Language* razlikuje od prvoga iz 1990. godine po tome što je u njega uvršteno nekoliko najnovijih radova, uglavnom iz područja koje se unutar feminističke sociolingvistike počelo razvijati tek posljednjih godina — riječ je o jezičnoj izvedbi, performanci razolikih rodni identiteta, uz vođenje računa o spolnoj orijentaciji kao relevantnoj nejezičnoj varijabli, ali i radovi o seksističnosti jezika i, u posljednje vrijeme popularnoga, pojma »političke ispravnosti« te o rodu i jeziku interneta.

Urednica je sabrane tekstove grupirala oko triju glavnih tema. Prva tema obuhvaća problem utišavanja i izopćenja žena iz domene javnosti, koji uključuje i pitanje o ženskom otporu i pokušaju pronalaska autentična »glasa« u govoru i pismu. U tom su dijelu zastupljeni, između ostalih, tekstovi Virginije Woolf i Luce Irigaray, dok su neki radovi veoma osobne prirode. Druga tema okuplja najvećim dijelom teorijske radove o konstrukciji kulturološkog značenja roda kao društvene kategorije i njegovu utjecaju na jezik, pa se studije grupirane oko te teme bave pitanjem postojanja seksizama u jeziku, problemom seksističnosti kao bitnom obilježju jezika i njegovim povijesnim uzrocima koje je moguće iščitavati iz djela preskriptivista XIX. stoljeća, feminističkim prijedlozima za uvođenje svjesnih promjena u jezik, pisanjem priručnika za neseksistično jezično izražavanje i njihovom kritikom iz samoga feminizma, te problemima s kojima se takva rodno utemeljena jezična reforma suočava u patrijarhalnom društvu. Autorice čiji su radovi zastupljeni jesu i: Ann Bodine, Pamela Fishman, Margaret Doyle, Deborah Cameron, Ruth Erlich i Susan King, Sally McConnell-Ginet. Radovi posvećeni trećoj temi pokušavaju dati odgovor na pitanje o tome kako se ljudi svojim jezičnim ponašanjem predstavljaju kao rodno obilježena bića, kako jezičnim ponašanjem »izvode« rodni identitet, muškost ili ženskost (koji se ne moraju poklapati s individuinalnim biološkim karakteristikama). O tim temama govori

tekst Jennifer Coates koja je na primjerima jezičnog ponašanja britanskih žena i djevojaka devedesetih godina ispitivala jezične manifestacije pluralnih ženskosti i, posebno interesantan, rad Kire Hall, *Lip service on fantasy lines*, u kojem je njegova autorica istraživala raznolike jezične izvedbe ženskosti zaposlenica a i zaposlenika na telefonskim linijama za pružanje seksualnih usluga (tzv. *hot lines*, *sexy lines*, *fantasy lines*) i stereotipne predodžbe o obilježjima »ženskog jezika« koje korisnici takvih usluga imaju.

Na početku svakog novog dijela urednica je napisala kratak uvod o temama i problemima koji su obrađeni u radovima koji slijede, a na kraju svakoga dijela dodan je popis literature (u drugom izdanju obogaćene radovima objelodanjenima nakon 1990. godine) koja je preporučena za daljnje čitanje. Na samome početku urednica je napisala duži Uvod signifikantna naslova »*Why is language a feminist issue?*«, u kojem ističe svoje nastojanje da pokaže međusobnu polemichnost i kritichnost suvremenih feminističkih promišljanja jezičnoga fenomena, kao i pokušaj predstavljanja kronološkog razvoja lingvističkih ideja s obzirom na rodnu perspektivu. Zato je u knjigu uključen i jedan rad iz predfeminističke tradicije — odlomci o karakteristikama »ženskog jezika« iz djela *Jezič Otta Jespersena*, a zatim i izvaci iz knjige *Language and Women's Place* Robin Lakoff koja stoji na početku feminističkoga bavljenja jezikom (pa kao takva puno dužuje upravo toj predfeminističkoj tradiciji). Ostali su radovi uglavnom napisani osamdesetih i devedesetih godina.

Ovako tematski strukturirana, knjiga je izvrstan vodič u glavne rasprave i pravce suvremenoga feminističkog promišljanja jezika, pa vjerujem da će zanimati svakoga kojemu feministički intonirane lingvističke ideje nisu strane i u kojima nalazi konstruktivne poticaje za proširenje jezikoslovnog dijaloga i na ona područja koja lingvistički *mainstream* donedavno nije uzimao u obzir.

Mislava Bertoša

Большой энциклопедический словарь
ЯЗЫКОЗНАНИЕ

Гл. ред. В. Н. Ярцева
Научное издательство «Большая Российская энциклопедия»,
Москва 1998. — 685 стр.

To je drugo, reprintno izdanje rječnika *Лингвистический энциклопедический словарь* koji je kao samostalnu ediciju izdala *Советская энциклопедия* 1990. godine. Drugo je izdanje dio serije *Большие энциклопедические словари* u kojoj su još rječnici za fiziku, matematiku, kemiju, biologiju, mitologiju i glazbu. Oko 300 autora, pripadnika različitih jezikoslovnih škola i usmjerenja, postavilo si je za cilj sustavan prikaz spoznaja o ljudskom jeziku, o jezicima svijeta te o povijesti i sadašnjem stanju jezikoslovlja. U razmjerno kratkim člancima definiraju se osnovne jezične jedinice, opisuju se unutarnje zakonitosti jezičnog razvoja, a razmatraju se i filozofski temelji jezikoslovlja pa čak i teorije o postanku jezika. Osim podataka

o važnim jezikoslovnim pojmovima, različitim jezikoslovnim školama i pravcima i istraživačkim metodama, u rječniku se mogu pronaći i osnovne obavijesti o živim i mrtvim jezicima, o jezičnim porodicama i skupinama. Na kraju je svakog članka kratki popis najvažnije literature o obradenom pojmu, a brojne tabele i slike prikazuju rodoslovne odnose među pojedinim jezicima, različita pisma, njihov razvoj i pojedine njihove pojavne oblike na natpisima ili u knjigama. Knjiga je namijenjena kao priručnik jezikoslovcima svih usmjerenja, istraživačima, profesorima i studentima, ali i stručnjacima drugih znanstvenih područja i svima drugima koje bilo iz kojeg razloga zanima jezikoslovlje.

Milan Mihaljević

Historical Linguistics

An Introduction
Lyle Campbell

The MIT Press, Cambridge, Massachusetts 1999. — XX+396 str.

Knjiga je zamišljena kao udžbenik za tečajeve povijesnog jezikoslovlja, ponajprije za studente koji već imaju osnovno predznanje, tj. koji su već prošli uvod u jezikoslovlje. Stoga se osnovni jezikoslovni nazivi rabe bez objašnjavanja s pretpostavkom da su čitatelju već poznati. Na početku su sadržaj, predgovor, zahvale i objašnjenja osnovnih fonetskih simbola i konvencija. Glavni je dio podijeljen na petnaest poglavlja, a na kraju je opsežan popis literature, indeks spomenutih jezika, indeks imena i predmetni indeks. Prvo, uvodno poglavlje govori o tome što je povijesno jezikoslovlje, čime se ono bavi i koje vrste jezičnih promjena postoje. Drugo je poglavlje o glasovnim promjenama, njihovoj tipologiji i relativnoj kronologiji. Treće je posvećeno posuđivanju. U njemu se saznaje što su posudnice, zašto jezici posuđuju jedni od drugih, kako se riječi posuđuju, što se može posuditi i kako utvrđujemo koji je jezik od kojega što posudio. Četvrto poglavlje upoznaje čitatelja s analoškim promjenama i njihovim odnosom prema glasovnim promjenama. U petom je riječ o poredbenoj metodi i je-

zičnoj rekonstrukciji. Šesto se bavi klasificiranjem jezika, prikazom najvažnijih jezičnih porodica, izradom porodičnih stabala i glotokronologijom. Sedmo raspravlja o modelima jezičnih promjena: teoriji rodoslovnog stabla, teoriji valova, lingvističkoj geografiji i sociolingvističkom modelu jezičnih promjena. Tema je osmog poglavlja metoda unutarnje obnove, njezina ograničenja i odnos s poredbenom metodom. Deveto opisuje sintaktičke, a deseto semantičke i leksičke promjene. U jedanaestom se govori o objašnjavanju, tj. o uzrocima jezičnih promjena, a u dvanaestom o arealnoj lingvistici. Trinaesto je poglavlje posvećeno određivanju dalekih rodoslovnih odnosa među jezicima, četrnaesto filologiji i ulozi pisanih spomenika u povijesnom jezikoslovlju, a petnaesto lingvističkoj pretpovijesti i kulturnoj rekonstrukciji. U posljednjih je dvadesetak godina objavljeno mnogo dobrih udžbenika iz povijesnog jezikoslovlja. Ovaj se od većine razlikuje time što ne samo da govori o pojmovima, metodama i teorijskim problemima, već mu je težište na tome da pokaže kako se razmišlja u povijesnom je-

zikoslovlju, kako se primjenjuju pojedini postupci i metode, tj. da čitatelja nauči kako se radi u povijesnom jezikoslovlju. Razlikuje se od većine sličnih priručnika i time što obrađuje i neka važna poglavlja koja su u drugim priručnicima zanemarena kao što su daleki rodbinski odnosi među jezicima, sociolingvistički pristup jezičnim promjenama, sintaktičke promjene, arealna lingvistika i sl. Osobita je

vrijednost knjige obilje primjera iz najrazličitijih jezika. Iz nje će zainteresirani čitatelj saznati bezbroj malih pričeća o pojedinim riječima, npr. otkuda su i kako došle riječi *čokolada*, *kojot*, *kečap*, *Coca Cola*, *giljotina*, *makadam*, *sendvič*, *jeans*, *radar* i bezbroj drugih. Uz knjigu T. Crowleya iz 1992. to je najbolji i najuzbudljiviji priručnik iz povijesnog jezikoslovlja koji sam ikad imao u rukama.

Milan Mihaljević

Vocabulary

Laurie Bauer

Language Workbooks, Routledge, London 1998. — XII + 88 str.

Vocabulary je udžbenik leksikologije i leksikografije namijenjen potpunim početnicima. Na primjeru engleskoga, te u manjoj mjeri i nekih drugih jezika, daje se uvod u sve aspekte proučavanja riječi: od statističkih podataka o riječima, problema jezičnoga posuđivanja, tvorbe engleskih riječi do odnosa među riječima (pravi i nepravi sinonimi, homonimi, antonimi), nazivlja, podrijetla riječi (etimologije) te stilske vrijednosti i područja uporabe pojedinih riječi. U knjizi se govori i o riječima u kojima je došlo do promjene značenja, riječima koje

imaju posebnu moć (npr. tabuirane riječi). Posebno je poglavlje posvećeno engleskim rječnicima. Posljednje poglavlje (Kamo dalje? — Where next?) daje iscrpne bibliografske upute za dalje bavljenje pojedinim aspektima leksikologije i leksikografije. Knjiga je pisana veoma pregledno, u svakome se poglavlju navode brojni primjeri, slike i dijagrami. Također se uz svako poglavlje daju i zadatci, a na kraju knjige nalaze se i rješenja svih zadataka. Knjiga će biti korisna svima koje zanima suvremeni pogled na leksikologiju i leksikografiju.

Milica Mihaljević

Diachronische Phonologie des Ur- und Frühslavischen

(Mit zwei von Hanna Vintr aus dem Tschechischen übersetzten sowie drei weiteren Aufsätzen)

František Václav Mareš

Herausgegeben und redigiert von Angela Bergermayer und Georg Holzer
Schriften über Sprachen und Texte, Band 4. Peter Lang GmbH Europäischer
Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main 1999. — 173 str.

To je novo izdanje poznate knjige iz 1969. godine bečkog slavista Františka Václava Mareša koji je preminuo 1994. godine. Osim knjige istog naslova, u to su izdanje uključeni i Marešovi radovi o praslavenskoj fonologiji koji su tiskani nakon nje. To su *Kontrakce vokálů v slovanských jazycích* (Slavia 40, 1971), *Chronologie změny g > γ > h v slovanských jazycích* (Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, 1971), *Das Lautsystem im Licht der analytischen Phonologie* (Phonologica 1972, 1975), *Interferenz der Weichheit und der Stimmbeteiligung im Slavischen* (Wiener Slavistisches Jahrbuch 22, 1976) i *Der Zusammenhang zwischen dem Phonem Jat und der Nasalvokalen*

im der Entwicklung des slavischen Vokalismus (The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the United States 39–40, 1983). Ranije Marešove radove o istoj temi priredivači nisu uključili smatrajući kako su njihovi rezultati najvećim dijelom ugrađeni u knjigu iz 1969. godine. U predgovoru (str. 14) kažu kako nisu željeli prirediti faksimilno, već kritičko izdanje Marešovih radova koji su još dostupni u knjižnicama. Stoga su na izvornim radovima proveli niz redaktorskih zahvata. Morali su ujednačiti mnoge stvari u radovima koji su objavljeni u različitim edicijama. Izvornik knjige iz 1969. umnoženi je strojni prijepis sa svim nedostacima. U njemu se ne ra-

zlikuje kurziv, niti petit od običnih slova, već je prvo označivano podvlačenjem, a drugo manjim razmakom. U novom je izdanju to prevedeno u kurziv i petit. Obročene su bilješke koje su u izvorniku označivane zvjezdicama (*, **, itd.), promijenjen i ujednačen način citiranja i ispravljani i dopunjeni bibliografski podatci koji su bili krivi ili nepotpuni. Povrh toga, priređivači su ispravljali i formulacije za koje je očito da su pogrešne, a često su i lektorirali izvorne formulacije kako bi Marešove misli bile što autentičnije i adekvatnije izražene. Ondje gdje im nije bilo sasvim jasno što je Mareš htio reći, nisu dirali izvorne formulacije. U

jednom su članku unijeli ispravke pogrešaka koje je sam Mareš tiskao kao dodatak članku. Usustavljene su i kratice naziva jezika i oznake gramatičkih oblika. Ukratko, uložili su velik napor kako bi nam što vjernije i autentičnije u novom ruhu podastri jedno od najvažnijih i najoriginalnijih djela iz slavenske poredbene fonologije. Velika je vrijednost tog izdanja i to da se na jednom mjestu mogu naći svi radovi koji zaokružuju Marešove poglede na slavenski glasovni razvoj. Zbog toga im svi dobro namjerni slavisti, a osobito oni koji se bave paleoslavistikom i praslavenskim, moraju biti jako zahvalni.

Milan Mihaljević

Hrvatski u praksi

Ivan Zoričić

ZN »Žakan Juri«, Pula 1998. — 482 str.

Knjiga se dijeli u tri osnovne cjeline: Putovim jezične kulture, Hrvatske naglasne posebnosti i Ocjene i osvrti. Knjiga je nastala kao zbirka priloga koji su u zadnjih nekoliko godina objavljeni u *Glasu Istre*, *Vjesniku* i *Jeziku*.

Glavnom svojem sadržaju posvećena je kulturi hrvatskoga standardnog jezika. Dakle, ona je glavnom svog sadržaja jezični savjetnik. Često se među govornicima hrvatskoga jezika pojavljuje dvojba »Je li dobro *a* ili *b*?« ili »Je li bolje *a* ili *b*?«. Ta je dvojba rezultat činjenice (koju naglašava autor) da se bez obzira na podrijetlo govornika hrvatski jezik mora učiti. Jezični su savjetnici, pa tako i ovaj savjetnik, rezultat činjenice da se u komunikaciji često griješi. Oni su praktični puristički priručnici.

Zadatak je savjetnika upravo odgovoriti na postavljena pitanja, a o koncepciji savjetnika ovisi hoće li se baviti samo leksikom ili leksikom i tvorbom ili će obuhvatiti sve jezične razine.

Ovaj je savjetnik organiziran kao niz članaka u kojima se daje odgovor na pojedino pitanje, u kojima se obrađuje pojedini problem, i to na svim jezičnim razinama, npr.: leksička razina: *premošćen i(li) premošten; tajkun i some-lier, juha, supa i čorba* itd., morfološka razina: *instrumentalni oblik mnom(e); čistiji i čišći; nosovi, mlazovi i knezovi; i Spasitelj i spasilac; dvjesto i(li) dvjesta; njezin i(li) njen*, kako se sklanja *Punta Verudela*, kolebanja u gramatičkom rodu, priča o zamjeničkom obliku *ju*, tvorbena razina: riječi s prefiksom *protu-*, sintaktička razina: za s infinitivom, pogrešna uporaba prijedloga, obvezatan red riječi.

Osim jezičnih savjeta knjiga daje niz ocjena i osvrti na nove knjige ili aktualne događaje povezane s hrvatskim jezikom (npr. Osmojezičnik, udžbeničko četveroknjižje, uz Dane hrvatskoga jezika itd.).

Na kraju knjige nalazi se iscrpno kazalo koje olakšava služenje knjigom, te omogućuje da nam ta knjiga bude koristan priručnik.

Milica Mihaljević

Govori otoka Krka

Iva Lukežić, Marija Turk

Libellus, Crikvenica 1998. — 325 str.

Dvije redovite profesorice Filozofskoga fakulteta u Rijeci, dr. Iva Lukežić, dijalektologinja i povjesničarka hrvatskoga jezika, i dr. Marija Turk, teoretičarka jezika, autorice su dvaju zasebnih, ali temom povezanih i nedjeljivih rado-

va, sabranih u jednoj knjizi jednostavna i prepoznatljiva naslova *Govori otoka Krka*.

Marija Turk je napisala *Uvod*, u kojem je opisala geografski položaj otoka, kratku povijest, naselja i stanovništvo te se osvrnula na

dosadašnja istraživanja i obrade mjesnih govora otoka Krka (str. 9–18).

Prikaz mjesnih govora otoka Krka počinje *Fonološkim sustavom i podsustavima u krčkim govorima* što ih je obradila Marija Turk.

Autorica najprije izdvaja sedam fonoloških značajki zajedničkih svim mjesnim govorima. To su: zamjenica *ča*, tendencija jake vokalnosti, odraz starojezičnoga vokala /*ě*/, izgovor fonema /*č*/, prijelaz dočetnoga *-m* u *-n*, stari praslavenski i sekundarni skupovi nastali redukcijom starohrvatskoga poluglasa i glasovne promjene.

Sve mjesne govore otoka Krka autorica polarizira na dva mikrosustava: *starinački* i *doseljenički*. Starinački mikrosustav se dalje polarizira na »arhaično-konzervativni« i »konzervativno-inovativni«.

Arhaično-konzervativni govorni model pokriva sjeverni i sjeveroistočni dio otoka Krka. To su: omišaljski, dobrinjski i vrbnički govorni tipovi. *Konzervativno-inovativnomu modelu* pripadaju govori s područja južnoga i jugozapadnoga dijela otoka Krka: mjesni govori Punta, Baške i okolnih naselja Jurandvora, Batomlja, Drage Baške i Stare Baške.

Govori *doseljeničkoga mikrosustava* pokrivaju područje zapadnoga dijela otoka Krka. S obzirom na jezični ustroj autorica predlaže podjelu mjesnih govora na: govore konzervativnijega modela, govore inovativnijega modela i govore interferentnoga modela.

Doseljenički govori konzervativnijega modela pokrivaju središnji prostor na zapadu otoka Krka poznat pod imenom Dubašnica. *Inovativniji model doseljeničkoga mikrosustava* čine mjesni govori na zapadu i jugozapadu otoka: sve sela pod nazivom Šotovento, sve do zaleda grada Krka. *Interferentnomu tipu doseljeničkoga mikrosustava* pripadaju mladi doseljenički mjesni govori Njivica i Sv. Vida–Miholjica.

Svim je mjesnim govorima autorica opisala fonemski sustav u sklopu kojega je obradila samoglasničke foneme, suglasničke foneme i akcentuaciju.

Za govor samoga grada Krka autorica kaže da »*danas malobrojno starinačko stanovništvo govori jednim romanskim idiomom, a doseljenici u grad Krk iz ostalih otočkih mjesta rabe čakavske koine...*« (str. 118).

Morfološki sustav, koji počinje iznošenjem podataka o istraživanjima starijih istraživača mjesnih govora otoka Krka, opisala je druga autorica knjige, Iva Lukežić.

Prikaz morfološke strukture krčkih mjesnih govora autorica počinje *Pregledom strukturnih slojeva morfološkoga sustava promjenljivih*

riječi: imenica, zamjenica, pridjeva, brojeva i glagola, a zatim navodi *Morfološke kriterije u klasifikaciji krčkih govora*. Na temelju raščlambe, ukupnoga istraženoga jezičnog korpusa, autorica predlaže sljedeću shemu podjele govora otoka Krka:

1. *morfološki mikrosustav autohtonih starinačkih govora s arhaičnijom i naglašeno konzervativnom deklinacijom, te standardnim čakavskim inventarom glagolskih oblika:*
 - 1.a) *arhaično-konzervativni model* (pripadaju mu mjesni govor Omišlja, te svi mjesni govori dobrinjske i vrbničke skupine)
 - 1.b) *konzervativno-inovativni model* (pripadaju mu mjesni govor Punta i svi govori bašćanske skupine)
2. *morfološki mikrosustav starijih doseljeničkih govora s djelomice narušenom polaznom srednjočakavskom deklinacijom i s arhaičnijim inventarom glagolskih oblika:*
 - 2.a) *konzervativniji model s počecima dekompozicije deklinacijskih paradigmi* (pripadaju mu svi mjesni govori dubašljanske skupine osim mjesnoga govora Sv. Vida–Miholjica)
 - 2.b) *inovativniji model s dekomponiranim pluralnim dijelom deklinacijskih paradigmi* (pripadaju mu svi mjesni govori šotoventske skupine)
3. *interferentni morfološki mikrosustav s glagolskim inventarom 1. mikrosustava, a s dva podmodela u deklinaciji:*
 - 3.a) *podmodel s deklinacijom interferentnom između 1. a), 1. b) i 2. a) modela s neusustavljenim inovacijama* (pripada mu mjesni govor Njivica)
 - 3.b) *podmodel s deklinacijom istovjetnom 2. a) modelu* (pripada mu mjesni govor Sv. Vida–Miholjica) (str. 148 i 309).

Prema ovoj shemi autorica iznosi rezultate istraživanja, i to tako da za svaki model prikazuje i komentira njegove morfološke osobitosti: u sklonidbi imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva te konjugaciji glagola.

Opis mjesnih govora otoka Krka završava *Frazeologijom krčkih govora* koju je obradila Marija Turk (str. 265–298).

Na kraju (str. 301–321) obje su autorice pod naslovom *Klasifikacija krčkih govora* sažele svoje istraživanje, što može biti čitatelju dobar zaključak, ali i dobar početak proučavanja krčkih mjesnih govora.

Vrijedan prilog ovom radu je popis korištene literature i dijalektološka karta mjesnih govora otoka Krka.

Knjiga *Govori otoka Krka* Ive Lukežić i Marije Turk, pisana vrlo sistematski i pregledno,

zasigurno će naći svoje mjesto među značajnijim dijalektološkim raspravama našega vremena.

Lina Pliško

Govori Klane i Studene

Iva Lukežić

Libellus, Crikvenica, 1998. — 192 str.

Prva, u nizu Drugoga kola knjižnice Analize, portreti, studije crikveničke izdavačke kuće Libellus, izišla je iz tiska knjiga *Govori Klane i Studene* redovite profesorice Filozofskoga fakulteta u Rijeci dr. Ive Lukežić.

Iva Lukežić je u svome znanstvenoistraživačkome radu usmjerena na kroatističku dijalektologiju, poglavito na čakavološka i jezično-povijesna pitanja. Uglavnom se bavi fundamentalnim terenskim i teorijskim istraživanjima te klasifikacijama u čakavologiji i unutarhrvatskim komparatističkim dijalektološkim pitanjima.

Knjiga *Govori Klane i Studene* plod je autoričnih terenskih istraživanja mjesnih govora Klane i Studene u razdoblju od 1984. do 1987. godine te naknadnih istraživanja 1997. godine.

Mjesne govore Klane i Studene autorica je prikazala na četiri razine:

»1. Na prvoj razini su prikazane općečakavske i samo čakavske razlikovne značajke u govorima tih dvaju mjesta,

2. na drugoj razini su prikazane razlikovne značajke u njima, svojstvene čakavskom ali i idiomima kojega drugoga narječja hrvatskoga jezika,

3. na trećoj su razini prikazane jezične značajke u njima koje ih povezuju sa starosjedilačkim čakavskim govorima u sjeverozapadnome arealu,

4. na četvrtoj su razini prikazane jezične značajke u ova dva govora koje su svojstvene rubnomu čakavsko-kajkavskom međudijalektu u sjeverozapadnome arealu« (str. 11).

U prvome dijelu knjige autorica izdvaja i obrađuje »Općečakavske jezične značajke najvišega razlikovnog ranga«, u dijalektološkoj literaturi poznate pod terminom *alijetet*. To su: »Oblici zamjenice ča« (str. 15–24), »Ostale čakavske nepreventivne pune vokalizacije poluglasa u 'slabu' položaju« (str. 24–29), »Dvojak refleks prednjega nazalnoga samoglasnika /e/« (str. 30–32), »Akcenatski sustav: inventar i dis-

tribucija jedinica« (str. 32–38), »Izmjena šumnika u zatvorenom slogu« (str. 38–41) i »Oblici pomoćnoga glagola za tvorbu kondicionala« (str. 41–42).

U drugome dijelu, naslovljenom »Čakavske jezične značajke nižega razlikovnog hijerarhijskoga ranga«, izdvaja i obrađuje alteritetne jezične značajke mjesnih govora Klane i Studene. To su: »Refleks *jata*« (str. 43–78), »Inventar samoglasničkih fonema« (str. 78–83), »Suglasnički inventar« (str. 83–87), »Ostale pojave u konsonantizmu« (str. 87–94) i na koncu, »Pluralni oblici u deklinaciji« (str. 94–96).

U trećemu dijelu knjige, pod naslovom »Arealne jezične značajke«, autorica izdvaja »1. Jezične značajke starosjedilačkih govora sjeverozapadnoga čakavskoga areala u govorima Klane i Studene« (str. 98–120), »2. Jezične značajke rubnosti« (str. 121–123), »3. A. Značajke starije, primarne rubnosti u govorima sa starih čakavskih i kajkavskih područja, graničnih međusobno ili prema nečakavskim i nekajkavskim govorima« (str. 123–132), »B. Značajke novije rubnosti svojstvene međudijalektu sjeverozapadnoga areala gorskokotarskih i buzet-skih govora u sjeverozapadnome arealu, te govora koji teritorijalno i jezično povezuju te dvije zone« (str. 132–145).

Prikaz dvaju mjesnih govora Iva Lukežić završava opisom »Rubnih jezičnih značajki u govorima Klane i Studene«. Ovdje izdvaja »A. Značajke stare, primarne rubnosti u govorima Klane i Studene i njihova neposredna susjedstva« (str. 145–150) i »B. Značajke međudijalekta sjeverozapadnoga rubnoga areala u govorima Klane i Studene« (str. 150–168).

Vrijedni prilozi ovoj knjizi su akcentuirani ogledi govora izvornih govornika i zemljopisna skica na kojoj su prikazani govori s međudijalekatskim značajkama.

Izuzetnu vrijednost ovoj knjizi daju vrlo iscrpne bilješke uz tekst u kojima autorica jezičnopovijesno komentira svaku jezičnu činjeni-

cu, tako da čitatelju, koji zapravo čita knjigu u knjizi, omogućuje izvrsnu komunikaciju između jezične dijakronije i sinkronije.

Zbog ovoga će knjiga Ive Lukežić biti jednako zanimljiva dijalektolozima, ali i onima koji se za dijalektologiju tek zanimaju.

Lina Pliško

The Kajkavian Dialect of Hidegség and Fertőhomok

Peter Houtzagers

Rodopi B. V., Amsterdam — Atlanta 1999. — 343. str.

Autor u knjizi daje sinkronijski opis mjesnih govora Hidegséga i Fertőhomoka, čiji mjesni govori pripadaju kajkavskom narječju hrvatskoga jezika. Hidegség (Vedešin) i Fertőhomok (Umok) susjedna su sela u sjeverozapadnom dijelu Madarske, nedaleko od Soprona, a preci današnjih stanovnika tih dvaju sela potječu iz Velike i Meduriča (okolica Kutine i Novske). Cilj autorova opisa poglavito je fonologija i morfologija, zatim osnovna obilježja sintakse, te rječnik. Budući da mađarski i njemački jezik te gradišćanski čakavski govor utječu na navedene kajkavske mjesne govore, autor u opisu pridaje pozornost i navedenim utjecajima. Jezična analiza kajkavskih govora Hidegséga i Fertőhomoka nastala je na temelju autorovih terenskih istraživanja iskaza ispitanika.

Knjiga se sastoji od sedam poglavlja. U uvodnom poglavlju iscrpno se objašnjava metodologija rada. Slijede poglavlja o fonologiji, morfologiji i osnovnim sintaktičkim obilježjima. U fonološkom dijelu opisuje se inventar fonema, fonetske realizacije, raspodjela fonema i njihova razlikovna obilježja. Opis morfoloških obilježja kajkavskih govora temelji se na obilježjima vrsta riječi. U trećem poglavlju analiziraju se imenice: vrste sklonidbe, nastavci, podjela imenica s obzirom na tipove akcentuacije, objašnjenja dijakronijskih naglasnih promjena. Zamjenice i brojevi obrađeni su u četvrtom poglavlju gdje autor opisuje temeljna obilježja osobnih, posvojnih, pokaznih zamjenica i skupine zamjenica svojstvene tim kajkavskim govorima, dok za brojeve daje popis i osnovna morfološka svojstva. U petom poglavlju preispituju se morfološka obilježja pridjeva. Posebno se razmatra razina neodređenih i određenih oblika pridjeva: formalna razlika između neodređenih i određenih oblika, problemi određivanja pripadnosti pridjeva neodređenom ili određenom obliku, uporaba određenih i neodređenih oblika. Autor zaključuje da je u promatranim kajkavskim mjesnim govorima razlika između određenih i neodređenih oblika pridjeva uglavnom

činjenica sintaktičke uporabe (predikatna i atributna služba). S posebnim se obzirom razmatraju načela akcentuacije pridjeva. U skupinu pridjevnih oblika autor svrstava i priloge. Poglavlje o glagolima temelji se na morfologiji jednostavnih glagolskih oblika (infinitiv, prezent, imperativ, l-particip, pasivni particip i glagolska imenica). Posebno valja istaknuti činjenicu da autor pravilne glagole dijeli u devet sprežbenih razreda s obzirom na: 1. prisutnost ili odsutnost prvoga (tj. tematskoga) samoglasnika u infinitivnom završetku, npr. –at(i), –it(i), –ot(i), –t(i), 2. prvi samoglasnik u prezentskim završecima (osim 3. l. mn.), 3. određena morfološka obilježja. U poglavlju o glagolima preispituje se i naglasni sustav, a rezultat je podjela glagola na četiri tipa akcentuacije s obzirom na mjesto naglaska i trajanje naglašanih samoglasnika. Autor objašnjava i morfološka pravila, posebno promjene suglasnika na granici osnove i nastavka. U sedmom poglavlju dana su temeljna zapažanja o nekim sintaktičkim činjenicama. Autorova razmatranja sadrže popis tipičnih primjera i kratak opis određene sintaktičke pojave. Analiziraju se uporaba padeža i glagolskih oblika, impersonalne, eliptične i pasivne rečenice, sročnost. Važno je istaknuti da autor u tom poglavlju, dakle na sintaktičkoj razini, opisuje prijedloge i veznike (primjeri, obilježja, uporaba). Iako uzvike ne analizira na morfološkoj ili sintaktičkoj razini, oni su ipak zastupljeni u rječniku na kraju knjige. Nakon poglavlja o fonologiji i morfologiji slijede dva teksta s primjerima potvrda mjesnih govora (zabilježeno na temelju razgovora s ispitanicima): *Priča o Marku* (za Hidegség) i *Kako se nekad živjelo* (za Fertőhomok).

Rječnik analiziranih kajkavskih mjesnih govora nalazi se na kraju knjige (str. 227–340). Struktura rječničkoga članka sastoji se od natuknice (s naglascima), prijevoda na engleski jezik, zatim potvrđenih oblika morfoloških paradigmi, primjera uporabe riječi i određenih dodatnih objašnjenja (ovisno o natuknici).

Cjelovit i iscrpan opis dvaju mjesnih kajkavskih govora mađarskih sela Hidegséga i Fertóhomoka, pogotovo na fonološkoj i morfološkoj razini uključujući i temeljna sintaktička obilježja i količinu zabilježenih i obradenih podataka u rječniku, koristan su i

vrijedan doprinos proučavanju kajkavskoga narječja u okviru lingvističkih istraživanja jezičnih činjenica, primijenjene metodologije u obradbi podataka te dobivenih spoznaja i zaključaka koji će znatno pridonijeti u novim dijalektološkim i lingvističkim istraživanjima.

Željka Brlobaš

The Syntax of Negation in Russian

A Minimalist Approach

Sue Brown

Stanford Monographs in Linguistics. CSLI Publication, Stanford, California
1999. — XII + 154 str.

Knjiga je temeljito prerađena autoričina doktorska disertacija koju je 1996. obranila na Sveučilištu Indiana. Sastoji se od predgovora i šest poglavlja iza kojih je popis literature i indeks. Cilj joj je minimalistički opis rečenične i ekspletivne negacije u ruskom jeziku koji je primjenjiv i na druge jezike. U prvom je poglavlju kratki prikaz osnovnih negacijskih pojava u ruskom jeziku: riječi koje počinju formantom *ni-*, genitiv negacije, negativno slaganje, dvostruka negacija i ekspletivna negacija. U drugom se poglavlju objašnjavaju osnovne postavke minimalističkoga programa. Treće poglavlje opisuje razdiobu i sintaktičko ponašanje tzv. *ni*-riječi koje pokazuju negativno slaganje. Predloženi se opis zatim proširuje i na druge jezike u kojima se pojavljuje negativno slaganje. Tema je četvrtoga poglavlja genitiv negacije. Njegova se razdioba uspoređuje s razdiobom *ni*-riječi, a zatim se opisuju sintaktički mehanizmi koji dopuštaju genitiv negacije kao fakultativan padež unutarnjeg argumenta zanijekanih glagola. Pokazuje se kako se ti mehanizmi mogu proširiti i na druge gramatičke padeže u ruskom i drugim jezicima. U petom se poglavlju objašnjava uočena asimetrija između *ni*-ri-

ječi i genitiva negacije u kontekstu ekspletivne negacije, tj. u leksikaliziranim izrazima i u zanijekanim jestno-niječnim pitanjima s česticom *li* i bez nje. Autorica zaključuje da *ni*-riječi pretpostavljaju postojanje niječnog obilježja [NEG], a genitiv traži samo polaritetno obilježje koje nije različito od tog obilježja. Tako se objašnjava nemogućnost pojavljivanja *ni*-riječi u kontekstu ekspletivne negacije, koji ne može imati obilježje [NEG]. U posljednjem se poglavlju formalizira opis negacije u ruskom jeziku i pokazuje njezina važnost za razumijevanje univerzalnih vidova izražavanja zanijekanosti. Autorica zaključuje da se negacija izražava s pomoću apstraktnog obilježja [NEG] koje u derivaciju ulazi kao glava posebne projekcije. U ruskom je jeziku glava niječne projekcije uvijek vidljiva (glasovno ostvarena), za razliku od nekih drugih jezika u kojima može biti i skrivena. Ta je mala knjižica zahtjevna, ali će uloženi trud svima koje zanima sintaksa negacije biti bogato nagrađen. Mnogo se iz nje može naučiti ne samo o ruskoj negaciji već i o negaciji u hrvatskom, talijanskom, engleskom i svim drugim jezicima.

Milan Mihaljević